

Bu yayın Pecya tarafından sayısallaştırılmış veya sayısal olarak telif sahibinden alınmıştır. Pecya Dijital Kütüphanesi`nde gösterimde olan tüm yayınlar için Pecya ailesi olarak, Türkiye Cumhuriyeti`nin yerleşik kanun ve hukuki düzenlemelerine, genel ahlaki ve etik konularına tam önem veririz.

Tüm yayınlar haklı sahibinden yazılı antlaşma ve onay alınarak gösterimdedir. Gösterim şartlarını belirleyen telif sahibi yayıncıdır.

Pecya'nın vizyonu, Türkçe dilinin tüm bilgi birikimini bir araya getirmek ve dünyadaki herkes tarafından anında ulaşılabilir kılmasıdır.

Pecya`nın tüm içeriği korunmaktadır. Pecya, teknolojik olarak gerekli üst düzey koruma tedbirlerini almıştır. Telif ve yayın sahibi istemedikçe Pecya`daki bilgi ve yayınlar kopyalanamaz.

Pecya`nın izin verilmeyen içeriğini kopyalamaya teşebbüs etmek yasal değildir ve müeyyideleri vardır.

This publication has been digitized or purchased from the copyright owner by Pecya. We, as Pecya, pay strict attention to the established legislation and regulations of Republic of Turkey and general moral and ethical issues regarding all publications on display in Pecya Digital Library.

All publications are displayed by written agreement and consent of copyright owner. It is copyright owner who defines the terms of display.

Pecya`s vision is to compile all information in the Turkish language and render it accessible by everybody all over the world.

All the content of Pecya is protected. Pecya has taken the necessary ultimate measures technologically. Information and publications on Pecya cannot be copied unless copyright and publication owner agree to.

Any attempt copy unauthorized content in Pecya is illegal and causes sanctions.

İKTİSAT
Dergisi

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Basıldığı yer : YENİLİK BASIMEVİ

Fiati : 2.5 Liradır.

Yıllık Abone : 30 TL. Altı Aylık : 15 TL.

SAYI : 3 CİLT : 1 EYLÜL 1964

Ekonomik Durum

Bankacılığımız Tasfiyeye mi Gidiyor

Oktay EMED

4 AĞUSTOS 1958 KARARLARINDAN İTİBAREN, BİLHASSA 1960 YILINDAN SONRA PİYASADA PARA SIKINTISI VE HUZURSUZLUK OLDUĞU, GİTTİKÇE ARTAN ÖLÇÜDE İLERİ SÜRÜLÜRKEN, BİR YANDAN DA BAZI BANKALAR BİRBİRİNİ TAKİBEN TASFİYEE GİRMİŞTİR. ACABA BU TASFİYELERİN SEBEBİ İDDİA EDİLEN PARA SIKINTISI VE HUZURSUZLUK MUDUR VE PİYASA ŞARTLARI DEĞİŞMEDİĞİ TAKDİRDE DİĞER BANKALAR DA AYNI AKİBETE UĞRAYACAKLAR MIDIR? BU SUAL BİLHASSA BANKALARA PARA YATIRANLARI ENDİŞEYE SEVKETMEKTEDİR.

Filhakika son yıllar zarfında bazı bankalar nakit sıkıntısına düşerek para almak isteyen mudilere, pek yakındaki keşidede belki de büyük ikramiyenin kendilerine çıkacağını, paralarını çektikleri takdirde bu

şansı kaçıracaklarını söylemekte, mudi para çekmekte ısrar edince, ancak ertesi veya daha sonraki gün tediye yapabileceklerini anlatmaktadırlar (1). Vadedilen gün gelince de çok defa para verilmeyerek hesabın bir kaç taksitte ödenmesi teklif edilmektedir. Ancak bu müddet zarfında bankadaki nakit darlığı arttığı için, müşteri taksite razı olsa dahi, yine parasını alamıyarak icraya başvurmakta ve banka bu duruma kendi kaynakları ile bir çare bulamayınca Maliye Bakanlığı tarafından tasfiye kararı alınmaktadır. Acaba piyasadaki bankaların ekserisinde para sıkıntısı duyulmadığı halde neden bazı bankalar bu illete yakalanmakta ve yakalandıktan sonra da bir türlü kendilerini kurtaramamaktadırlar? Bu işin iç yüzü nedir?

Tasfiye kararı alınmış Bankaların hesaplarını kontrol edersek kayıtların sağlam bir bankadaki kayıtların aynı olduğunu görürüz fakat hakikat bu görünüşe uymamaktadır. Bazı muameleler kanuna uygun görülen kayıtlardan çok farklı bir şekilde cereyan etmiştir. Müşteri ile banka idarecisinin arasına bir sır olarak gömülen bu fark ilerde bankayı kemirecek olan illetin tohumlarını taşımaktadır.

Bankaların kârını esas itibariyle, havale, senet tahsili gibi müşteriye yapılan hizmet komisyonlarını bir yana bırakırsak, ödünç verdikleri paranın faizi teşkil etmektedir. Banka faizi % 10,5 olduğu halde piyasadaki borçlanmalarda cârî olan gizli faiz % 30-36, hatta bazen daha yüksek olup kaynakları zayıf olan bazı bankalar bu farktan istifade ederek kârlarını arttırmak hevesine kapılmaktadır. Şöyleki: Banka para yatıracak bir mudie, kanuna göre verebileceği en yüksek faiz % 6,5 olduğu halde, % 20 faiz vermeği vadetmektedir. Böylece meselâ bir sene vadeli olarak Yüzbin lira yatıracak olan bir kimseye Yüzyirmibin liralık cüzdan verilmekte ve alınan para banka kayıtlarına Yüz yirmi bin lira olarak işlenmektedir. Aynı gün banka, bu sefer bir borçlu hesap müşteri sine yüz bin lira vermekte fakat kendisinden Yüz yirmibin liralık borç senedi almaktadır. Bu muamele de kayıtlara Yüzyirmi bin lira olarak işlenmekte ve her iki hesabın vadesinde banka borçludan aldığı Yüzyirmi bin lirayı mevduat sahibine ödediği takdirde kayıtlardan muameledeki kanunsuzluk anlaşılmamaktadır.

(1) Banka ikramiyesine iştirak edebilmek için belli bir süre, belli miktarda parayı hesapta tutmak lâzımdır. Bu süre içinde para çekilirse, çekilen kısım için ikramiyeye iştirak edilmez. Bazı hesap sahipleri bu durumu unutarak paralarını çekmekte sonradan ikramiyeye katılmadıklarını öğrenince durumu kendilerine hatırlamadıkları için banka memurlarına tarizde bulunmaktadırlar. Metinde bahsedilen husus para çekilmemesi için mudie yapılan ısrardır. Yoksa hatırlatmak ilgili memurun müşteriye gösterdiği bir kolaylıktır.

Bu durumda bankaya düşen kârın ne olduğu sorulabilir. Banka Yüz-yirmi bin lira üzerinden ayrıca kanuni faizini alacak ve böylece kanuna uygun faiz haddinin üstünde bir faizle temin ettiği mevduatı işletmiş olacaktır.

Ancak bu işleri yapan memurlar çoğu zaman idareciliğe yeni başlamış piyasayı tanımayan, görüşü kıt, tecrübesiz insanlardır. Aslında bu kadar yüksek faize işi sağlam ve kazancı yerinde tacirler yerine piyasa-nın avantürüye, hayalperest ve borcuna sadakat göstermiyen kişileri razı olmaktadır. Vade gelince borç ödenmemekte fakat mevduat sahibi parasını istemektedir. Bu iş genellikle büyük paralar üzerinden yapıldığından mevduat sahiplerinin talepleri karşısında, zaten sermayesi az olan banka, gün geçtikçe sıkışmakta ve sonuç tasfiye ile bitmektedir.

Tasfiyeye uğrayan bazı bankalarımızda ise işin iç yüzü daha hazindir. Zira tasfiye plânı daha bu bankalar kurulmadan yapılmıştır. Şöyleki: Hüsniyet sahibi olmayan kurucular kuruluştan önce sermayeyi aktaracakları gölge firmalar meydana getirmektedirler. Banka faaliyete geçtikten sonra gösterişli reklâmlarla mevduat toplanmakta ve sermaye ile mevduatın mümkün olan kısmı yavaş yavaş bu gölge şirketlere borç namı altında aktarılmaktadır. İşin sonunda bu şirketler borçlarını geri vermemekte hattâ hileli şekilde iflâs etmekte ve mevduatı ödemek Maliye Bakanlığına düşmektedir.

Yazdıklarımız bu günkü tasfiye olaylarının arkasında rol oynayan belli başlı sebeplerdir. Bir bankanın sermayesinin bir kısmını kurduğu şirkete yatırarak sınaî teşebbüslere girişmesi ve iş zarar edince de sıkışık vaziyete düşüp mevduatını ödemekte güçlük çekmesi gibi istisnai durumlar da mevcuttur.

Netice olarak son zamanlarda tasfiye olan bankalar piyasa şartlarının tesiriyle değil idarecilerinin hatalı ve hileli hareket tarzları yüzünden bu akibete sürüklenmişlerdir. Normal çalışan bankalar için tasfiyeye sürüklenmek tehlikesi bahis konusu değildir. Nitekim aynı süre içinde büyük ve eski bankalar teşkilâtlarını genişletmeğe devam etmişlerdir.

Ayın Ekonomik Olayları

1 — Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansına Ağustos ayının ilk yarısında da devam edildi. Toplantı, Kilyos'ta seçkin yabancı iktisatçıların da katıldığı ciddi bir hava içerisinde yapıldı. Memleketin belli başlı ana problemlerine inhisar eden konferansta FAO Akdeniz Bölge Müdürü Mr. Henry Ergas, FAO uzmanı D. R.N. Poduval Prof. V. Lunholtz, İngiliz Tarım Bakanlığından R. A. Bishop, İsraili Uzman Raanau Watz ve Prof. Halperin gibi İktisatçıların da bulunması bilhassa dikkati çekmiştir. Bunlardan, İsrail ekonomik mucizesinin ünlü iktisatçılarından olan Prof. Holperin bilhassa AGRİNDUS isimli projesi ile dünya çapında şöhret yapmıştır. Konferansta projesinin Türkiye içinde kabili tatbik olduğunu belirterek esas kalkınmanın ziraatten geleceğini, bunun da projesinin esasları olan Agrindüs'ler sayesinde tarım ve köy hayatının dejenere olmaktan kurtulacağını belirtmiştir. Böylece Amerika ve İsrail ziraat kalkınmasını misâl göstererek, köylerden şehirlere kesif nüfus akışlarının önleneceğini çok dikkat çekici tavsiyelerde bulunarak açıklamıştır.

2 — 10 Ağustos 1964 Bakanlar ve Özel sektör temsilcileri toplantısı yapıldı

Sanayi, Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Turizm ve Tanıtma Bakanlarıyla

Özel Sektör temsilcilerinin katıldığı toplantıda özel sektörün çalışma gücünü artırıcı ödevleri yerine getirme konusunda hükümetin kararlı olduğu ifade edilmiştir. Bu arada, sanayi Bakanı ihracaatı artırma imkânları arandığını, sanayi kredisi ve vergi meseleleri üzerinde durmuştur. Özel sektör temsilcileri de hükümetin yerinde ve zamanın alacağı tedbirler sayesinde piyasanın refaha kavuşacağını, bu durumda sanayicilere düşen ekonomimizin kalkındırılması yolunda hizmetlerin tam bir güven içinde başarılabileceğini belirtmişlerdir.

Toplantı, alâkalıların ifadelerine göre, güveni arttırıp aranan işbirliği havasını yarattığı için çok faydalı olmuştur.

3 — Dünya Bankası Faizsiz kredi haddini arttırdı

Alınan bu karar neticesi gelişmekte olan ülkelere daha geniş yardım sağlanacaktır. Banka, 12 Ağustos 1964 günü yapılan toplantısında teraküm eden ihtiyat sermaye siyasetinin devamlı tenkide uğraması neticesi almıştır. Bankalar Bankası iskonto hadlerini kıstmak yerine Milletler arası kalkınmaya yardım ajanı vasıtasıyla daha çok kredi tevzii yolunu seçmiş bulunmaktadır. Zira, müzakereler sonunda muhafazakâr bir faiz politikasında ısrar etmenin daha iyi netice vereceği hususu kararlaştırılmıştır.

4 — Bakanlar Kurulu Ziraat Bankası ve Halk Bankasının sermayelerini yükseltti

Gün geçtikçe artan ziraî kredi ve esnaf kredilerinin karşılanması maksadıyla Bakanlar Kuruluna getirilen iki tasarı kabul edilmiştir. Yeni kanun tasarılarına göre Ziraat Bankasının sermayesinin 750 milyondan 1,5 milyara, Halk Bankasının ise 150 milyondan 300 milyona sermayeleri yükseltilmiştir.

Bakanlar kurulunca kabul edilip Meclise sevk edilen kanun tasarılarının piyasaya büyük rahatlık sağlayacağı umulmaktadır.

5 — Sanayi ve İş yerleri Sayımı

Memleketin İktisadî Kalkınma yolundaki gayretlerinin plâna dayanarak sıhhatli bir şekilde tanzimin de büyük yardımcı olacak Sanayi İş yerleri sayımına Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından başlanmıştır.

İmalât, Montaj, Ulaştırma, toptan ve perakende ticaret sahalarını içine alan bu sayım sonunda elde edilecek verilerle memleketin istihdam durumu ham ve mamul madde istihşal ve istihlâki, yeni yatırım imkânları, mevcut ve müstakbel iş gücü tesbit edilerek kalkınmaya daha istikrarlı ve köklü bir yön verilecektir. Verilen bilgilere göre sayım 10 Eylül 1964 günü tamamlanmış olacaktır.

6 — 20 Ağustos 1964 33 ncü İzmir Enternasyonal Fuarı açıldı

Ayın en mühim ekonomik olayını teşkil eden ve bütün piyasanın biran evvel açılmasını beklediği İzmir Enternasyonal Fuarı, bu seneye kadar görülmemiş adetâ rekor denecek derecede yabancı devletin iştirak ettiği (31 devlet) 33 ncü açılış senesini kutladı.

Saat 10- de Lozan kapısında yapılan töreni müteakkip İzmir Belediyesi adına Belediye Başkanı Osman Kibar açılış konuşması yapmıştır. Bilâhare, Hükümet

adına Ticaret Bakanı Fenni İslimiyeli ekonomik hayata bir canlılık getireceği umuduyla günlerdir beklenen konuşmasını yaptı.

Yurdumuzun en hareketli ekonomi merkezlerinden birinde 33 seneden beri açılmakta olan fuarın hizmetlerinden bahsâçarak; iç ve dış ticaret alanında olduğu kadar, değişik ülkelerin insanlarını birbirine yaklaştırma bakımından başka turistik önemine de işaret etmiştir.

Bu girişi müteakkip Ticaret Bakanı Fenni İslimiyeli konuşmasına kalkınma plânımızın ve hükümet programının hedeflerini belirtmiş; beş yıllık plâna göre kalkınma hızının % 7 oranına ulaşmasına bütün gayretle çalışılmakta olduğunu ilâve etmiştir. Bu neticeye Kamu sektörü ile özel sektörün birlikte, tam bir anlayış havası içerisinde ulaşacaklarına da işaret etmişlerdir.

Bilâhare, millî gelir, dış ticaret dengesi ve ihracat gelirinin arttırılması hususundaki görüşünü açıklamıştır. Bilhassa, Kıbrıs meselesi dolayısıyla zuhur eden son siyasî gelişmelerin, alınan tedbirlerin ekonomimizi içinde bulunduğu durgunluktan kurtaracak derecede önemli olduğu üzerinde durmuştur. İhracatın geliştirilmesine ait görüşüne paralel olarak turizm konusuna da temas etmiş, bu yoldaki görüşlerini belirtmiştir.

Ticaret Bakanının konuşmasından sonra Fuar davetlilere gezdirilmiş ve ziyaretçilere açılmıştır.

7 — 20 Ağustos 1964 Maliye Bakanlığt Para ve Kredi politikamızı açıkladı

Piyasada mevcut durgunluğu giderecek enflasyonist olmıyan bir emisyon politikası takip etmeye karar verilmiştir. Muhtelif vesilelerle halk oyuna açıklandığı üzere memleketimiz para ve kredi politikasının, kalkınma plânı ve yıllık programlarda tesbit edilen esaslar dahilinde yürütülmesine devam edilmekte

dir. Durumu iyice aydınlatmak isteyen Maliye Bakanı; fiyatların tamamen durakladığı, hattâ bazı sahalarda gerileme bile müşahade edildiği şu sıralarda aşırı bir emisyonun, enflasyonist temayüllerin hükümet programında olmadığını; Para basarak piyasaya sürmek devrinin Türk ekonomisi için nihaî olarak kapatıldığını belirtmiştir.

8 — 26 Ağustos 1964 Türkiye İş Bankası 40 ncı hizmet yılını tamamladı

26 Ağustos 1924 tarihinde Türk ekonomisine yeni bir vechе vermek gayesiyle Türkiye İş Bankası Büyük Ata tarafından isimlendirilerek irşat ve direktifleriyle hizmete girmişti. O tarihten bu güne kadar memleketimizde millî bankacılığın olduğu kadar çeşitli sanayi kollarında mühim gelişmelerde rol oynamış, kültür hayatımızda dahi büyük hizmetlerde bulunmuştur. Bugün 246 sı yurt içinde ve ikisi yurt dışında olmak üzere 248 şubesi ile ekonomik hayatımızda mühim rol oynayan müesseselerimizden biridir.

40 ncı yılını kutlar memleket hizmetinde daha uzun ömürlü olmasını dileriz.

9 — 27.8.1964 Türkiye - Pakistan ve İran pazarlarının birleştirilmesiyle ilgili üçlü çalışma yapılıyor

Üç devlet arasında İstanbul'da yapılan Zirve Konferansında, her üç devletin muhtelif mevzularda ittifakını sağlamak gayesiyle kurulan 9 komiteye bir 10 ncusu ilâve edilmiştir. Bu komite, kalkınma içinde, mahalli işbirliği teşkilâtı dahilindeki her üç devletin pazarlarını birleştirme gayesini hedef tutmaktadır.

Komite biran evvel karara varmak maksadıyla 27 Ağustos 1964 günü ilk toplantısını Tahran'da yapmıştır.

10 — Amerikan Senatosu Dış yardım mevzuunda kesinti yaptı

Başkan Jhonson tarafından A. B. D. Senatosuna yapılan kredi kısıntısı teklifi kabul edilmiştir. Bu yıl geçen yıla nazaran 216 milyon 750 \$ daha az dış yardım yapılacaktır. Ancak, durum Senato Temsilciler Meclisinde Uzlaştırma Komisyonunda görüşüldükten sonra kesinleşecektir.

Teklif kabul edildiği takdirde bu yıl 3 milyar 25 milyon \$ lık bir dış yardım yapılacaktır.

Grevler, Etkileri ve Sonuçları

Şemsettin GÜLER

Türk Ekonomisi bugün yeni bir çağın ve dereceli yapı değişikliğinin eşiğinde bulunmaktadır. Yeni ceryanlar ekonomik hayatımızı bir kaç yönden yavaş yavaş baskısı altına almağa yönelmiştir. Bunlar arasında «Müşterek Pazar», «Beş yıllık Plân» ve «Sermaye - Emek münasebeti» gibi bir kaçını sayabiliriz. Biz burada İşçi ve İşveren arasında ekonomik ve sosyal düzeni ilgilendiren sonuncusu üzerinde durmak istiyoruz.

Sermaye-Emek münasebeti geçirdiğimiz zaman içinde de önemli bir yer tutmuştur. Ücret, işveren bakımından maliyetin büyük bir unsuru; işçi bakımından da emeğin karşılığı olduğundan, bu iki sınıf kendi yararlarını sağlama uğruna daima çatışmışlardır. Patronlar aralarında anlaşarak, iş piyasasının ücret tarifelerini tesbite çalışmışlar, işçiler de tek başlarına patronlarla mücadeleye kalkmışlar ve bu alanda başarı elde edemediklerini görünce, çıkarlarının korunması için aralarında birlik kurmağa doğru yönelmişlerdir.

Sosyalizm ceryanları işçi sınıfının organizasyon isteklerini desteklemiş, 19 cu yüzyılın ikinci yarısında sendika hareketleri kuvvetlenmiştir. İşveren karşısında işçilerin, işçiler karşısında işverenlerin biraraya gelmelerile kurulan, üyelerinin meslekî haklarını ve menfaatlerini korumak gayesi güden meslek derneklerine «Sendika», işçilerle işverenlerin sendikalara üye olmalarına «Sendikalaşma» ve sendika kurma ve yönetme işlerine de «Sendikacılık» denilmektedir.

Sendikalar «Grev, Lokavt, Toplu Sözleşme» gibi bir takım vasıtalara sahiptirler. Bunlar demokratik düzene bağlı memleketlerde temel hak ve hürriyetlerden olup «İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi» nde de kabul edilmiştir.

İnsanın, insan olarak kişiliğine bağlı, ondan koparılması caiz olmayan hakların bulunduğu fikri, önce İngilterede doğmuştur. «Hürriyetlerin Büyük Beratı» (Magna Charta Libertatum) denilen belgeyi İngiltere kralı John 1215 de İngiliz halkına vermek zorunda kalmıştı. İngilizler 1689 da yeniden elde ettikleri «Haklar Misakı» (Bill of Rights) sayesinde mevcut hakları genişletmişler ve kuvvetlenmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşından sonra, insanlara, klâsik hak ve hürriyetlerden başka, bazı sosyal ve iktisadi hak ve hürriyetler de tanınmıştır. Ancak bunlar anayasalara geçirilmemiş, geçen kısımlar da belirli ve kesin ifadelerle yazılmamış olduğu için çoğu haklar teorik kalmıştır. Milletleri ve başlarındaki önderleri bu bakımdan uyandıran İkinci Dünya Savaşı olmuştur. İnsanlara, insanlıklarına uygun ölçüde haklar, hürriyetler tanınmadıkça ve bunlar teminat altına alınıp fiilen uygulama alanına getirilmedikçe batı medeniyetinin sonunun gelmiş olacağı düşünülerek Amerika Cumhurbaşkanı Roosvelt ve İngiliz Başbakanı Churchill tarafından imzalanıp ilân edilen «Atlantik Beyannamesi» nde bu haklar genişletilmiştir. En sonunda klâsik ve sosyal insan haklarını kavrayan «İnsan Hakları Beyannamesi» Birleşmiş Milletler çerçevesi dahilinde hazırlanmış ve 10 Aralık 1948 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Bu beyanname, Birleşmiş Milletler üyelerinin hemen hepsi tarafından kabul edilmiş ve çoğu memleketlerin anayasalarına da girmiştir. Bu beyannameye uygun olan 1961 tarihli Anayasamızın 14-35 maddeleri kişinin haklarını, hürriyetlerini ve ödevlerini göstermekte, 36-54 cü maddeleri ise sosyal ve ekonomik hakları ve ödevleri kavramaktadır. Örneğin 47 ci maddede aynen «işçiler, işverenlerle olan münasebetlerinde iktisadi ve sosyal durumlarını korumak veya düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler. Grev hakkının kullanılması ve istisnaları, işverenlerin hakları kanunla düzenlenir.» denilmektedir. Buna dayanılarak 15.7.1963 tarihinde kabul edilen 274 sayılı kanunla Sendikalar, aynı tarih ve 275 sayılı kanunla da Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanunu ve geçirdiğimiz ayın başında neşredilen kanunla da Sosyal Sigortalar kabul edilmiş ve yürürlüğe girmiştir. Her ne kadar Millî Mücadele ve Mütareke yıllarında İstanbul'da ve bazı bölgelerimizde çeşitli iş kollarında işçi sendikaları fiilen kurulmuş ise de Cumhuriyet idaresinde Cemiyetler kanunu, sınıf esasına dayanan dernekleri yasak ettiğinden 1946 yılına kadar işçi teşekkülleri kurulma-

miş ve ufak tefek teşebbüsler bir yana grev de olmamıştır. Çünkü hem eski, hem de yürürlükteki ceza ve iş kanunlarımızda da grev yasak edilmiş teşvik edenlere de ağır cezalar tertip olunmuştur.

İşçilerin, yürürlükteki iş şartlarını kendi yararlarına değiştirmek için, önceden aralarında karar vererek, bir iş yerinde veya bölgede, belli veya belirsiz bir süre için çalışmaktan kaçınmalarına veya çeşitli sonuçlar elde etmek üzere işverene baskı yapmak maksadile çalışmaya son vermek şekillerinde özetliyebileceğimiz Grev'in tarifini 17 nci madde vermiştir. Kanun yürürlüğe girip sendikalar kurulduktan ve Toplu İş Sözleşmeleri yapılmaya başlandıktan sonra memleketimizde de grev olaylarına sık sık rastlamağa başlamış bulunuyoruz. Denizcilik Bankası Şehir Hatları İşletmesinde çalışan işçileri temsil eden, İstanbul Şehir Hatları İşletmesi Deniz Taşımacılığı İşçileri Sendikası ile, Denizcilik Bankası T.A.O. arasında Toplu İş Sözleşmesi üzerine çıkan anlaşmazlık yüzünden alınan grev kararı, şehirlinin büyük bir çoğunluğunu ilgilendirdiğinden günün önemli problemlerinden olmuştur. 13.8.1964 günü saat 01 de başlaması gereken grev 275 sayılı kanunun 21 nci maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulu kararile bir ay geri bırakılmıştır. Bu süre içinde taraflar uzlaşamadıkları takdirde kanun iki aylık daha uzatma süresi tanımış ancak bunu aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince Yüksek Hakem Kurulunun istişari mütaleası alındıktan sonra verilebileceğini şart koşmuştur.

Kanunî yollardan grevin iki ay daha uzatılıp uzatılmamasından çok aradaki anlaşmazlığın önemi büyüktür. Kamu oyuna açıklandığına göre sendikanın işçiye zam taleplerinin tutarı 9.5 milyon lira olduğu halde, işveren ortaklığın ancak 4 milyon lira farkla sözleşmeyi imzalamak istemesidir. Aradaki fark 5.5 milyon liradır. Bu güne kadar yapılan temaslar bu farkı 3.5 milyon liraya indirmiştir. Zira sendika zam taleplerinin tutarını 7.5 milyon liraya indirmiş bulunmaktadır.

Bankanın savunduğu tez; yıllık zararının 37 milyon lira tuttuğunu, vermeği kabullendiği 4 milyon liralık farkı işgücünün hasılat arttırıcı ve masraf kısıcı yollara başvurulmak suretile sağlandığını ve bünyesi itibarile İktisadi Devlet Teşekkülü olduğundan tarifelerini maliyet esasına göre hazırladığını, istenilen zammın da maliyete etkisi yüzünden ücret tarifelerine ödeme gücünün üstünde bir zammı gerektirdiği yolundadır.

Sermaye ve Emek münasebetini düzenliyen bu kanunların getirdikleri haklardan faydalanma ve bu hakları kullanma taraflar için çok çetin problemler doğurmaktan geri kalmıyacaktır. Kollektif pazarlık re-

jimine giren bizim gibi memleketlerde taraflara çok önemli görevler düşmektedir. Toplu Sözleşme görüşmeleri basit birer pazarlıktan ibaret değildir. Önce işverenin ekonomik şartlar bakımından elverişli bir konjunktür içinde bulunması, sermayesi, kredisi, istihsal ve sürüm temposu, sabit masrafları, ihtiyatları işletme ekonomisine uygun olması gerektiği gibi muhasebe ve hukuk servislerine de büyük bir önem vermesi gerekmektedir.

Diğer taraftan sendikacıların da, sözleşme anlaşmazlıklarında ihtiyatı elden bırakmamaları gerekir. Çünkü bunların iddialı davranışları, istihsal mekanizmasını sarsabileceği gibi buhranlara da sebebiyet verebilir. Aynı zamanda uzun sürecek bir grev sonunda elde edilecek ücret zamlarının, çalışılmamış günlere ait kaybedilmiş gündelikleri kapatmamak ihtimali ve grev yüzünden istihsalın azalması hallerinde fiyat yükselmelerinin de müstehlik zümrenin sendikaya karşı gücenesini ve nihayet karşı tarafın alacağı mukabil tedbirlerle işçilerin aleyhine meydana gelecek durumları hesaba katmaları icap eder.

İktisaden az gelişmiş memleketlerde, sınıf tesianüdü ve sendika disiplini zayıf olduğundan ve önceden kurulmuş olan işletmelerimizin çoğu da işçilerin isteklerini yeteri kadar karşılayacak kudret ve kabiliyette bulunmadıklarından, memleketin bugünkü ekonomik konjunktürü de her iki tarafın aleyhine bir hava içinde çalkandığından, müsait şartlar meydana gelinceye kadar taraflar büyük bir anlayış içinde, kısa süreli anlaşmalarla, uzlaşma yolları aramaları en doğru bir yoldur.

Rantabiliteyi ön plâna almıyan, kamu hizmeti ile görevli işletmelere gelince; bunların rasyonalizasyon metodlarıyla durumlarını derhal islâh etmeleri, aksi takdirde işçilerin sosyal haklarını kanun çerçevesi dahilinde kullanmalarının önüne geçilmesinin mümkün olamayacağını düşünerek kendilerini zarardan kurtarmaları lâzımdır.

Hülâsa, ekonomimizin karşılaştığı bünye değişikliği yüzünden müteşebbislerin yeni düşene ayak uyduramamaları veya mevkilerini tayin edememeleri nasıl ki bir takım sıkıntılar meydana getiriyorsa, Sermaye-Emek münasebetlerini düzenliyen kanunların verdikleri hakların kullanılmasından doğacak sarsıntılar ekonomimizin geleceğini daha da kötüye götürebilir.

13. İthal Kotası ve İhracat Yönetmeliği

Dr. Fazlı AYVERDİ

4 Temmuz 1964 tarih ve 11745 sayılı Resmî Gazetede neşredilen kararname ile ihracat ve ithalât 6 aylık bir süre için tanzim edilmiş bulunmaktadır.

İhracat ve ithalât yönetmeliklerini kısaca gözden geçirelim:

1. İhracat

İhracat bakımından 13. cü kota bundan evvelki kotalara kıyasla çok daha liberal bir mahiyet arz etmektedir. İhracı lisansa tâbi mallar listesi büyük kısıntılara uğratılmış ve bu meyanda buğday, mısır, un, ceviz kütüğü, molipden, volfram, kıymetli taşlar ve margarin yağı kalmıştır.

İhracı tescile tâbi mallar listesi de sadece çekirdeksiz kuru üzüm ve tütünü ihtiva etmektedir.

Hükümetin ihracatı geliştirmek ve döviz rantrelerini arttırmak amacı ile ihracata getirdiği bu liberal tutum bir çok çevrelerde ihracat için bir dönem ve deneme devresi olarak kabul edilmektedir. Şöyle ki, bazı çevreler ihracatın serbest bırakılması sayesinde döviz gelirlerinin artacağını ve dış ticaret açıklarının bu sayede azalacağı tezini müdafaa etmektedirler. Buna mukabil (ihracatın devletleştirilmesi) görüşünü müdafaa edenler de ihracatın büyük döviz kayıplarına sebebiyet verdiğini ve satılan malların tam karşılığının Türkiye'ye getirilmediğini söylemektedirler.

Hükümet bu kerre serbesti taraftarlarının görüşünü benimseyerek

bu yolda karar ittihaz etmiştir ki, önümüzdeki bir yıl içinde bu deneme başarı ile sonuçlanmadığı takdirde Hükümetin ihracatı devletleştirilmesi ihtimalleri belirecektir.

2. İthalât

13. cü kota ile 250 milyon dolar kıymetinde bir ithalât yapılması derpiş olunmaktadır. Bunun 55 milyon kadari liberasyona 30 milyonu tahsisli ithal mallarına ve mütebakisinin de çeşitli montaj sanayii ve anlaşmalı memleketlere ayrılmış olduğu zannedilmektedir.

13. cü kotanın özelliklerini şu noktalarda toplamak mümkündür:

a) Bundan evvel olduğu gibi ithalât liberasyon ve tahsisli ithal malları listelerine göre yapılacaktır.

b) Liberasyon listesinden yapılacak ithalâta teminat nisbetleri istenen dövizin Türk Lirası karşılığının

1 numaralı listede yazılı mallar için % 70'i

2 numaralı listede yazılı mallar için %100'üdür.

12. ci kotada liberasyonda 3 liste vardı. Bu kerre üçüncü listeyi kaldırmışlar ve bu listedeki malların bir kısmını 1 ve 2 numaralı listelere aktarmışlar. Yapılan çıkarmalardan en önemlisi 73.13.10 pozisyonundaki demir ve çelikten saçlar ile 51.01.21, 51.01.22 ve 53.01.10 pozisyonlarındaki sun'î elyaf, sentetik elyaf ipliklerin ve kirli yün merinosdur. Bunlar çıkarılarak tahsisli ithal malları listesine aktarılmıştır.

c) Tahsisli ithal malları listesinden yapılacak ithalâta istenen dövizin Türk Lirası tutarının - ithalâtçılar için % 30'u, sanayiciler için % 10'u nisbetindedir.

İhtiyaç belgesine müstenid taleplerde bu belgede yazılı dövizin tamamının Türk Lirası üzerinden teminat yatırılması lâzımdır.

d) Tahsisli ithal malları listesinde kayıtlı malların ithalâtı vesaik veya mal mukabili olarak yapılabilecektir. Bu takdirde mal bedelinin Türk Lirası karşılığının % 50'sinin yetkili bankalara yatırılması gerekmektedir.

e) Liberasyon listesinden yapılacak ithalâta vesaik ve mal mukabili ithalât imkânları bu kota ile tamamen kaldırılmıştır. İthalât ancak akreditifle yapılacaktır. Bu yeni durumun şirketlere ve dolayısıyla müstehlike ne derece pahalıya mal olacağını bir mîsâlle belirtmek isteriz:

Gerek 12. ci gerekse 13. cü kotadan bir sanayicimiz \$ 100.000 lık tahsisli mal ithal etmek istediği takdirde ihtiyacı olan finansman hesabı akreditifli ve mal mukabili olduğuna göre aşağıdaki şekilde olacaktır.

Akreditifli muamelelerde:

Sanayi Odası ve Birliğin harcı % 1.25	11.350.—
Montaj Kararnamesine göre teminat mektubu % 10	90.800.—
Teminat % 10	90.800.—
Mal bedeli % 100	908.000.—
Akreditif masrafları - asgarî 3 ay komisyon % 3 ...	30.300.—
Mukavele pulları	6.050.—
Yekûn	1.137.300.—

Yukarıdaki meblâğı Bankalardan tedarik etmek için % 25 marj hesabıyla ihtiyaç olan para 272.700 lira tutmaktadır. Malı sipariş edebilmesi için takriben 1,1 milyon liralık kredi veya öz kaynağa muhtaçtır ve dolayısıyla akreditif açıldığı andan itibaren ve akreditifin altı ay içinde kapandığını kabul edersek, masrafı ve faizi % 11,5 tutar; akreditif 9 ayda kapanırsa % 16'ya mal olur.

Bankalar akreditif muamelelerinde komisyon ve kâr aldıklarından, akreditif için kredi vermeyi tercih ediyorlar.

Mal mukabili muamelelerde:

Mal mukabili veya konişmento mukabili bir ithal için durum şöyledir:

\$ 100.000.— = TL. 908.000.—	
% 50 Teminat	454.000.—
% 10 Müracaat teminatı	90.800.—
% 10 Montaj kararnamesine göre teminat mektubu	90.800.—

Yekûn 635.600,— TL.

Mal mukabili muamele görüldüğü takdirde, 454.000.— liralık öz kaynak finansmanına ihtiyaç vardır.

Yukarıdaki tablolarda gösterilen ihtiyaçlardan başka, malların memlekete vürudunda vasatî % 50 nisbetinde bir gümrük finansmanı-

na muhtaç olunuyor ve bilâhare, yatırılmış olan teminatlar geri alınabiliyor.

Yukarıdaki tablo yalnız tahsis alınan meblâğ üzerinden yürütülmüştür. Liberasyondan da sanayici % 50 nisbetinde mal ithal etmek istediği takdirde, yani \$ 50.000 lık bir ilâve yapmak istediği takdirde, sanayici bir ithalâtçı gibi % 100 teminat yatırmak mecburiyetindedir ve dolayısıyla, durum yalnız akreditifle yapılacağına göre böyledir:

\$ 50.000 =	TL. 454.000.—	
	% 100 Teminat	454.000.— TL.
	% 100 Mal bedeli	454.000.—
	Yekûn	908.000.— TL.

Dolayısıyla, liberasyondan iki misli finansmana muhtaç olduğuna göre, bankalarla yapılacak anlaşmalara ve kredi marjlarına göre, tahsisli mallara nazaran tam iki misli bir finansmana ihtiyaç vardır. Yani 9 ayda realize edilecek bir liberasyon muamelesinde masraf, faiz yekûnu, ithal edilecek malın C.I.F. bedelinin % 32 si nisbetinde bir faiz maliyetine yükselmektedir.

Sanayici ve ithalâtçıların haklı şikâyetleri karşısında Hükümetin liberasyondan da mal ve vesaik mukabili ithalâta imkân verecek çareleri aradığı anlaşılmaktadır.

Netice :

Yeni ithalât yönetmeliğinin tetkiki neticesinde uyanan intiba bunun mevcut döviz sıkıntılarını göz önünde bulundurarak hazırlanmış olduğudur. Teminat nisbetlerinin yükseltilmiş olması maddi gücü mahdut olan firmaların durumunu bir hayli güçleştirecektir. Mevcut para darlığı muvacehesinde bankalara olan tazyik büsbütün artacak ve şayet Sayın Maliye Bakanının söylediği gibi kredi muslukları açılmıyacak olursa ithalât büsbütün imkânsızlaşacaktır. Akreditif mukavelelerinin artmasından ise Bankalar herkesten fazla müstefit olacaklardır.

Amerika'nın Dış Yatırım Meseleleri

C. Bresciani - Turrone - Tercüme: Haydar KAZGAN

Amerika'nın dış memleketlerde yapacağı yatırımlar mevzuunda büyük ümitler beslendiği malumdur. Şurası muhakkaktır ki bugün Amerika'da geniş finansmanlara girişilmesine imkân veren maddî vasıtalar mevcuttur. Bu imkân ve vasıtalar memlekette devamlı olarak yaratılan geniş miktarda tasarruf sayesinde meydana gelmektedir. Ayrıca A. B. D. nin ticaret bilançosu, millî ekonomi üzerinde çok kuvvetli olabilecek bir tazyik meydana getirmeden, ihracaatın ithalâtın senede bir hayli milyon dolar üstünde bulunmasına imkân verecek bir durum arz etmektedir. Amerika Sanayiciler Birliğinin millî gelirin artışı esas alarak hesapladığına göre Marshall plânının hitamından sonra her yıl şahıslar tarafından 2 milyar dolar tutarında bir dış yatırımın yapılmasına müsait bir durum mevcuttur. (Tabii bu neticeye dış yatırımlar mevzuunda mevcut engellerin kaldırılması şartı ilâve edilmektedir).

Bu saydığımız objektif elverişli şartlara hükümetin ve iş adamlarının bir kısmının bu husustaki iyimser görüşleri takip etmektedir.

Fakat hususî şahısların yapacağı Amerikan yatırımlarının artması karşısında, bilhassa Avrupa bakımından büyük engeller bulunduğu mülâhaza edilmektedir. Burada birkaç kelime ile bu engelleri şöylece sıralayabiliriz:

- a) Kapital ihtiyacı içinde bulunan devletlerin siyasî durumlarındaki müphemiyet.
- b) Devlet maliyelerinin arzettiği intizamsızlık ve paraların istikrarsızlığı.
- c) Yatırılan sermayenin kazancının, amortisman paylarının ve yatırımın tasfiyesi sonunda mevcut kapitalin transferine mani olan veya bunları tahdit eden kambiyo kontrolleri.

- d) Yabancı sermayenin zararına olacak şekilde vergi veya diğer hususlarda farklı muamele yapılmasına amil olan (meselâ, gayri menkul mülkiyetini tahdit) veya millî sermayenin iştirakî mecburiyetini koyan kanunlar.
- e) Mecmu personel miktarının muayyen bir haddinden sonra yabancı teknisyen ve işçi kullanma yasağı.
- f) Yersiz ideolojilerin tesirile yabancı sermayeye karşı düşman muamelesi yapmak.
- g) Borçlu devletlerin taahhütlerini çok az yerine getirdiklerinden alacaklı devletlerin evvelce duçar kalmış oldukları zararlar ve borçlu devletlerin işletmeleri millileştirmeleri halinde bu zararların gelecekte tekerrür korkusu.

Bu işle alâkalı devletler iyi niyet gösterdikleri takdirde bu saydığımız güçlükler bertaraf edilebilir; hiç olmazsa azaltılabilir. Fakat daha derin sebeblere istinat eden bazı engeller de mevcuttur. Malûm olduğu üzere bir memlekettten diğer bir memlekete kapital akımı, hiçbir engel bulunmadığı takdirde, muhtelif memleketlerde elde edilebilecek kârlar arasında hissedilir bir farklaşma bulunduğu hallerde cari kılınabilir. Bu bakımdan Amerika B. D'nin durumu XIX. asırdaki İngiltere ve diğer memleketlerin durumundan farklıdır. Amerikan işletmelerinin elde ettikleri yüksek kârlara bakılacak olursa Amerika'da kapital yatırımı hususunda çok elverişli bir durum mevcut bulunduğu meydana çıkar. Başka bir ifade ile kapitalin marjinal müstahsiliyeti Amerika'da halen çok yüksektir. Dış memleketlere kapital yatırmış bulunan Amerikan işletmelerinin elde ettikleri kârlar, yatırımların yapılmasına başka saikler bulunmadığı takdirde, dahili kazançlara nazaran bu işletmeleri dış yatırımların rizikolarını karşılamaya sevkedecek kadar yüksek değildir.

İngiltere bakımından diğer bir mülâhaza ileri sürülebilir. Dış memleketlerde yatırım yapan bir memleket borçlu memlekete mal veya hizmet ihracı yolile dividantları, faizleri amortisman paylarını ödeyebilmesine imkân vermiş bulunmalıdır.

Amerika bu imkânı verebilecek midir? Bu hususta da Amerika'nın durumu XIX. asırda büyük bir alacaklı memleket olan İngiltere'nin durumundan farklıdır. Büyük bir sanayi memleketi olduktan başka büyük ham madde ve gıda maddeleri müstahsili de olan Amerika bazı maddeler hariç kendi kendine yeter durumdadır. Bu sebebledir ki evvelce dış memleketlere yatırılan Amerikan sermayesi Amerika'nın ihtiyacı olduğu maddelerin istihsalini teşvik etmek gayesine tevcih edilmiştir. Meselâ Cenubî Amerika'ya yatırılan geniş ölçüde sermaye ile bu memleketlerin maden kaynaklarını işletme gayesi güdülmektey-

di. Şu iktisadî hadiselerin garip bir cilvesine bakın ki dünyanın en büyük alacaklısı olan devlet iktisadî bünyesi icabı dış yatırımlardan ileri gelen alacaklarını mal olarak tahsile en az müsait bir durumda bulunmaktadır; bu durum dış yatırımların tahdidini icap ettirmektedir. 1920 Senesinden itibaren o yıl % 6 olan ithalât ile dahilî istihsal miktarı arasındaki nisbet devamlı olarak azalmış ve son senelerde % 2'ye kadar düşmüştür. Amerika'nın yüksek otoriteleri ve dünyanın tanınmış iş adamları A.B.D.'nin bilhassa Avrupa'dan olan ithalâtının artırılması hususunda ısrar ediyorlar. Fakat bu mesele kısa bir zamana inhisar edemeyecek olan Amerikan milletinin zevklerinin değişmesine ve uzun zamandanberi Avrupa rekabetine karşı cephe almış bulunan Amerikan sanayicilerinin zihniyetlerinin iyimserliğe dönmesine bağlıdır. Meseleyi bugün için şu şekilde hülâsa edebiliriz: Amerikan idarelerinin başında bulunanlar iyi lâf etmelerine rağmen alt dereceli memurlar Avrupa mallarına karşı mümkün olan her türlü kırtasî müşkülât çıkarmak suretile tamamen aksi bir cereyana sebep oluyorlar. Para kıymetlerinin düşürülmesiyle Avrupa mallarının Amerikan pazarlarında ehven şartlarla satılabileceği mülâhazası ileri sürülerek daha şimdiden birçok hususî menfaat sahipleri aleyhde bir cephe almış durumdadır.

Amerika'nın dış yatırım imkânlarını hususî şahıslar tarafından sınıflı hisse senetleri ve obligasyonların satın alınması usulü ve doğrudan doğruya yatırımlar olmak üzere ikiye ayırmak icap eder. Amerikan vatandaşlarının yabancı hisse veya borç senedi satın almaları menfaatlerine aslâ uygun bulunmamaktadır. Amerika'nın tasarruf sahipleri 1930'dan sonra kendilerine indirilen ağır darbeleri henüz unutmuş değildir. Amerikan gazetelerinin Garbî Avrupa'nın bir Rus istilâsına maruz kalması ihtimali, atom bombası ve sair hususlarda çeşitli endişe verici mevzular hakkında mütalâa yürütmeleri hususî sektördeki kapital sahiplerinin bu mevzudaki endişelerini devamlı şekilde körüklemektedir.

Yabancı işletmelerin hisse senetlerinin hususî şahıslar tarafından satın alınması ihtimaline gelince, evvelce de işaret ettiğimiz gibi objektif bir şart ile karşılaşırız: Amerikan sınıflı müesseselerinin yüksek temettü dağıtmaları. Kazançlarının mühim bir kısmı vergiye mal edilmesine (1950 de % 40) ve bir kısmı da yatırımlara gitmesine rağmen sınıflı müesseseler 1949 da hissedarlarına borsa kıymetlerinin vasatı olarak % 8 baliğ olan bir temettü dağıtmağa muvaffak olmuşlardır. «General Motor» gibi büyük şirketlerin dağıttıkları temettü bu rayiçten çok daha yüksektir. Bu şekilde yüksek temettü Amerikan tasarruf erbabının rizikolara karşı gelmeye alışmasına adetâ mani olmuştur denebilir. Bugün Amerika'da birçok kimseler paralarını Devlet tahvilâ-

tına ve tasarruf sandıklarına yatırmayı sınaî esham ve tahvilât satın almağa tercih ediyorlar.

Direkt yatırımlar mevzuuna gelince, harpten sonra da bu alanda Amerikan sermayesinin hatırı sayılır miktarlarda Amerika'nın ihtiyacı olan ve beynelmîel piyasalarda kolayca satılabilen malların istihsalı için lüzumlu olan kaynakların işletilmesine müsait bulunan Avrupa'nın dışında kalan memleketlere aktığı bir gerçektir. Bu mevzuda Avrupa'nın elverişli bulunmadığı sabit olmaktadır. Mamafih bazı hususî vaziyetler dolayısıyla bu kanaatin umumiliği gerçekleşmemektedir. Nitekim bu son senelerde büyük Amerikan firmaları tarafından, ihracaat için çalışan sanayi branşlarına iştirakler şeklindeki yatırımların Avrupa memleketlerinde de yapılageldiğine şahit oluyoruz. Fakat şu anda Amerikan hususî sermayesinin yalnız mahallî piyasa için çalışan Avrupa sanayiine de el uzatmayı eskisine nazaran daha fazla arzu ettiğini zannetmiyoruz; buna sebep adı geçen yatırımların fazla riziko arzietmekte devam etmesidir. Bu nevi yatırımların bağlı oldukları başlıca üç şart mevcuttur: Amerika'da elde edilmesi mümkün olan kazançlara mütenasip bir gelir; rizikonun tahditi; gelirlerin ve yatırıma tahsis edilmeyen sermayenin kambiyo bakımından hiçbir kayba uğratılmadan tam olarak dolara tahvili.

En iyimser bir görüşle diyebiliriz ki Amerikan sermayesinin Avrupa'ya akımı ağır bir tempoda seyredecektir. Bugün her ne kadar Amerikan yatırımlarının Avrupa bakımından tatminkâr olmaktan uzak bulunduğu bir gerçekse de devletlerin bir takım tedbirler almak yolile adı geçen yatırımların daha müsait bir şekle konmasını sağlayabilecekleri düşünülebilir. Devletlerin bu hususta yapacakları iş şu iki şartta mütealliktir: engelleri kaldırmak ve sermayenin girmesini teşvik eden bir durum ihdas etmek.

Biraz evvel dediğimiz gibi, Amerikan hükümeti Amerika'nın dış yatırımlarile fazla meşgul olmakta ve bunları her şekilde teşvik etmek istemektedir.

Fakat kapital ihraç eden memleketler tarafından alınan tedbirler kapital ithalinde bulunan memleketlerin büyük ölçüde bir işbirliği hareketi ile tamamlanmadığı takdirde istenildiği gibi tesirli olamayacaktır. Yardımı kabul edecek devletlerin hükümetleri bakımından hiçbir teknik veya malî dış yardım, dış yatırımlara elverişli bir saha yaratmak için lüzumlu olan siyasî bakımdan iç de tutulmayan, ifası güç malî, siyasî ve iktisadî tedbirler almak mecburiyeti yerine geçemez. Borçlu devletlerin iktisadî plân ve siyasetleri iktisadî durumlarının ve demokratik müesseselerinin temellerinin sağlamlığına dair itimat telkin etmelidir. Ayrıca millî iktisadın inkişafını gösteren plânlar

içinde maliyet ve randıman meseleleri tebarüz ettirilmediği takdirde yabancı sermayenin akımını beklemek ümidi suya düşebilir.

Eskidenberi kapital ihraç eden memleketlerle kapital ithal eden memleketler arasında bir menfaat ayrılığı mevcut olmuştur: ihraç edenler bilhassa yatırımlarında emniyet, münasip bir kâr ve bu kârın transferabilitesi ile zararlı olabilecek kontrollerden muafiyet talep etmektedirler. İhracaatçılar, dediğim gibi, bilhassa dünya çapında piyasası olan ham ve mamül maddelerin istihsaline imkân veren yatırımları tercih etmektedirler. Halbuki kapital ihtiyacı içinde bulunan memleketler - Birleşmiş Milletler İktisadî ve Sosyal konseyinde yapılan tartışmalarda da mevzubahis edildiği gibi- yabancı sermayenin milli piyasa için mal ve hizmet istihsaline yatırılmasını arzu etmekte; ayrıca yatırımların müştakâr bir seyir takip etmesini, kısa zamanda büyük kazanç elde ettikten sonra tasfiye suretile tekrar kapital sahibinin bulunduğu memlekete dönmemesini istemektedirler. Bundan başka, tamamen yabancı sermayeye bağlı kalmak durumu içine düşmekten çekinmekte, ve bu yüzden de borçlu devletlerdeki efkârı umumiye millî sermayenin az ve geniş ölçüde iştiraki, kârların hiç olmazsa bir kısmının tekrar yatırılması mecburiyeti, milli iş gücünün istihdamı gibi yabancı kapitalin girişini bir takım şartlara bağlı kılmak istemektedir.

İşte bütün bunlar dağıtılması lâzım gelen bir çekingen hava yaratmaktadır. Yabancı sermaye ithal eden devletlerin bu sermayenin sadece alacaklı devlete kâr sağlamak maksadile değil fakat milli geliri artıracak şekilde memleketin maddî ve beşerî kaynaklarının inkişafına en iyi hizmet edecek şekilde yatırılmasını istedikleri aşîkârdır. Diğer taraftan yabancı sermayeye muhtaç olan memleketler şunu iyice bilmelidirler ki hususî sermaye hayra hizmet etmek gayesini güdemez, yalnız kâr vaadinin kuvvetli olduğu sahalarda görünür. Bu itibarla taraflar için tatmin edici olabilecek dış yatırımların yapılabilmesi mevzuunda en mühim mesele bu farklı menfaat ve gayeleri birleştirmek ve karşılıklı itimat telkin etmektir. Yatırım yapanların sermayelerini yatırmak istedikleri memleketlerin sakinlerinin menfaatini de göz önünde tutmalıdırlar. Diğer taraftan, karşı taraf da sebepsiz itirazlara müracaat etmeden yatırılan sermayeye emniyet ve makûl olan bir kazanç temin etmelidir. Zira bunlar olmadan hiçbir sermaye anavatanını terk etmez. Beynelmîlel Banka temsilcilerini devamlı olarak alâkadâr memleketlere göndermek suretile istişarelerde bulunarak anlaşmazlıkları yenmeğe ve karşılıklı menfaatler mevzuunda tarafların görüşlerini birleştirmek vazifesini tam bir şekilde başarmağa çalışmaktadır.

Türk - Amerikan Vergi Sistemleri ve mukayesesi

Konferansı veren: Mr. Arthur Handly
Tercüman Asistan: Alpaslan Onay
Derleyen: Fahrettin Tunçöz

Cemiyetimizin Ankara Şubesi tarafından 17.4.1964 - 13.5.1964 tarihleri arasında tertiplenen büyük ilgi ve takdirle karşılanan, günün iktisadi mevzularına ait seri konferansları dergimizde okuyucularımıza muntazaman yayımlayacağız.

Bu sayımızda Mr. Arthur Handly'nin «Türk-Amerikan Vergi sistemleri ve mukayesesi» mevzulu konferansa yer verilmiştir.

Türk Amerikan Vergi sistemleri arasındaki farkları izah edebilmek fırsatını bulmam, benim için büyük bahtıyarlık vesilesidir.

Bu konferansında gerek Amerika, gerekse Türkiye vergi sistemlerinde rastlanılan gelişmelere temas etmek niyetinde değilim.

Bir zatın şu şekilde beyanda bulunduğunu hatırlarım : «Vergi ko -

nusu önemli bir konudur. Vergileme konusunu siyaset dışında düşünmek lâzımdır.» Fakat, bence bu yanlıştır. Çünkü, Vergileme konusunu siyaset dışında düşünmek; hatta imkânsızdır. Son 2-3 sene içinde Tür-

Mr. Arthur Handly

kiyede vergi mevzuunda esaslı çalışmaların yapıldığını müşahade ediyorum. O bakımdan, bu son 2-3 sene içinde vergileme mevzuunda önem arzeden bazı hadiseleri zikretmek icabeder. Meselâ:

1. Maliye Bakanı Şefik İnan'ın esaslı bir çıkış olan beyanı, Türkiye'de vergi kaçakçılığının mevcudiyetini ortaya koymakla önem kazanmıştır. Hatta, bazı çevreler Şefik İnan'ın Maliye Bakanlığından çekilmesinin sebeplerinden biri olarak böyle bir çıkış yapabilmış olabilmelerini göstermektedirler.

2. İkinci bir hadise olarak hatırlayabileceğimiz İngiliz İktisatçısı Nikolas Koloras'ın Türkiye'yi ziyareti ve Plânlama Teşkilâtı hesabına, vergi mevzuunda ziraî kazançların vergilendirilmesi hususunda yaptığı çalışma ve plânlama teşkilâtına verdiği bir rapor... Bu raporun Türk halk oyunda yaptığı tesiri hepimiz bilmekteyiz.

3. Üçüncü hadise AİD hesabına Türkiye'ye gelip vergileme mevzuunda bir rapor hazırlayan Prof. Inos'un çalışmaları olmuştur. Bilhassa Inos'un raporu daha ziyade gelir dağılımı ve gelir dağılımını vergileme metodları ile gelir sağlanması konularına taallük ediyordu. Bu hâdise dahi Türk halk oyuna tesir etti ve bu rapor neşredilemedi.

4. Dördüncü hadise, yani son 2-3 sene zarfında müşahade ettiğimiz vergi alanına tesir eden, plânlama teşkilâtından 4 uzmanın istifası olmuştur. Bunlar yine vergilendirme ile ilgili bir veche taşıyan hadisedir. Çünkü, Plânın finansmanında hangi kaynaklardan vergi toplanması, bu yolda ortaya çıkan tereddütler ve anlaşmazlıklar bu şekilde istifa ile sonuçlanmıştır.

5. Bu hâdiselerden 5 ncisi:

Maliye Bakanı Ferit Melen'in arzusu üzerine Amerikan gelir teşkilâtının Türkiye'ye gönderdiği, Amerikan gelir teşkilâtında anahtar mevkilerden birini tutan Frank White'ın Türkiye'ye gelişi ve Türk vergileme tekniği, sistemi, teşkilâtı üzerinde bir rapor hazırlaması olmuştur.

6. Nihayet, bu hadiselerin belki en önemlisi de İsmet İnönü'nün radyoda gelir vergisi mevzuunda konuşması olmuştur. Kalkınma için verginin gerekliliğini ifade etmiş ve herkesin ne kadar kazandığının ve ne kadar vergi ödediğinin ilân edilmesi yolu ile hedefe varılacağını heyecan verici, bu önemli konuşması ile halk oyuna duyurmuştur.

Bu hadiseler dışında günlük hayatımızda bir vergi mevzuu ele alınmakta ve hepimiz tarafından münakaşa edilmektedir.

Amerikan vergi teşkilâtından bu gün sizlere açmaktaki gâye bu konuda ilgilenenleri, düşünenleri Amerikan vergi teşkilâtına, sistemine yaklaştırmak bu kaynaktan düşünenlerin de istifadesini mümkün kılmaktır. Konferansımızın esas gayesi de budur.

Bir memleketin vergi sistemi o memleketin coğrafi durumuna ve o memleketin gelişmesi sırasında bağlı kaldığı prensiplerin mahiyetine

göre değişir. Türkiyenin geçirdiği istihaleler bu günkü Şekilde bir vergi idaresini meydana çıkarmıştır; ve Amerikanın geçirdiği istihalelerde Amerikan vergi teşkilatı bünyesine tesir etmiştir. Mevzuu anlamak bakımından Amerikanın gelişmesinden ve teşkilatından bahsetmek yerinde olacaktır. Başlangıçta hepimizin bildiği veçhile buraya gelen göçmenler burada 13 ayrı devlet meydana getirdiler. Her biri ayrı ayrı vergi sistemlerine malik olmuşlar ve ayrı ayrı bünyeler teşekkül ettirmişlerdir. Fakat, Amerikanın kuruluşundan bir müddet sonra 13 devletin birleşmesi ve Amerikanın ilk nüvesinin atılması Şeklinde başlamıştır. Bu nüve pek tabii vergi idaresinin kuruluşuna da tesir etmiştir.

Bu arada bir özelliğe işaret etmek gerekiyor. Amerikanın bu Şekilde oluşunda bir eyaletin kuruluşu 1 nci merhaleyi teşkil etmiştir. Yani bütün bünye meydana getirildikten sonra, muhtelif eyaletler meydana getirilmemiştir. Halbuki, Türkiye ile bu bakımdan mukayese edilirse büyük farklar müşahade edilecektir. Türkiye meydana gelmiş, ondan sonra 67 tane vilayete blnmştir. Halbuki, bu mevzuda Türkiye ile Amerika arasında büyük bir fark vardır. Bu fark, vergi teşkilatının kurulmasında vergi sisteminin meydana getirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu gün 50 adet eyaletten kurulu Amerika Birleşik devletlerinde her eyalette ayrı bir vergi sistemi, her eyalette ayrı bir vergi teşkilatı mevcuttur. Hiç bir eyaletin vergi sistemi diğerlerine benzememektedir. Bazı eyaletlerde satış vergileri (Muamele veya istihlak vergileri), bazılarında cretlilerden, çalışan memurlardan tevkif edilen vergiler, bazılarında istihsal vergileri devlet masraflarının finansmanında gelir getiren kaynakları teşkil etmiştir. Binaenaleyh herhangi bir homojeniteden bahsedilemez. Bu özelliklerin diğer sahalarda çeşitli tezahürleri görünür. Meselâ, Amerikada bir milli üniversiteden bahsedilemez. Çünkü, Federal hükümet hiç bir zaman niversite kurmak, niversite idame ettirmek gibi vazife yüklenemez. Üniversiteye sahip olmak tamamen eyaletlere bırakılmış bir mevzudur. Meselâ, Amerikan niversitesi diye bir niversite göremezsiniz. Illinois, Ohio, Newyork Şeklinde her eyaletin kurduğu niversiteler mevcuttur. Misisipi Üniversitesi, Misisipi eyaleti içinde yaşayan fertlerin paraları ile kurulmuş ve idame ettirilmekte olan bir niversitedir. Ben meselâ, Newyork'da otururum ve Newyork Eyaletine para öderim. Hiçbir zaman Misisipi niversitesinin kuruluş ve idaresinde benim verdiğim paralar kullanılamaz. Misiispi niversitesinin masrafları Misisipi eyaletinde yaşayan Amerikalılar tarafından ödenir.

Amerikada bulunanlarınız hatırlarlar veya bilirler ki; meselâ, Newyork'ta bir kamyon üzerinde Trkiyedekinin aksine, yani 1 plâka yerine 15 tane plâka mevcuttur. Bu kamyon Sanfrancisko arasında yük taşımakta ve her eyalet kendi trafik nizamlarını kendileri ayarlamakta

olduklarından ve kara yolları finansmanını kendi sistemlerine göre ayarlamakta bulduklarından her eyalet bu eyalet içinden geçen kam - yon plâkalarını, veyahutta gidişlerini gelişlerini ve masraflarına iştiraklerini kontrol etmek ister. Bunun için, böyle bir araba üzerinde geçtiği eyaletler kadar plâka görmemiz mümkündür. Bu da aynı özellikten neş'et eden bir tezahürdür. Her eyalet kendine mahsus sorumlulukları, her eyaletin kendine has işleri deruhte etmiş bulduklarından vergi sistemlerini de buna göre geliştirmişlerdir. Dolayısıyla, bugün Amerikada müşahade edilebilen 50 ye yakın değişik vergi sisteminin sebebi olarak tezahür etmektedir. Buna mukabil eyalet hükümetlerinin yüklendiği mes'uliyetler meselâ, eğitim, Hava yolları, Polis, Mahkeme teşkilâtı vs. gibi. Bugün başkan Kennedy'yi Dallas ta öldüren Oswald ve Oswald'ı öldüren Rubby Dallas'ta mahkeme olmaktadır. Ve bunların muhakeme masrafları da tamamen Teksas eyaletinin bütçesinden çıkar. Halbuki hadise federal bir mahiyet taşımaktadır. Fakaat burada bütün işi yüklenen Teksas olmuştur. Şimdi Amerikayı teşkil eden 50 Eyaleti bırakarak misâl olarak Kansas Eyaletini ele alalım. Kansas Eyaleti de kendi arasında muhtelif şekilde bölünmüştür. Bunlar country yani bizim kaza teşkilâtına müşabih bir mahiyet taşır. Burada başlangıçta gördüğümüz özelliğin tersine işleyen bir mekanizma kendini göstermiştir. Eyalet country'ler yaratmıştır. Halbuki Amerikanın meydana gelişinde eyaletler Amerikayı yaratmışlardı. Burada, eyaletler Country'leri yaratmıştır. Bu şekilde vergileme mevzuuna girerken yaptığım bu açıklama hiç bir zaman Türkiye böyle gayet kompleks bir sisteme dönmeli veya böyle bir sistem getirmelidir gibi bir anlayışa yol açmamalı. Bu şekildeki bir izahatı vermemdeki gayem, herhangi bir şekilde Amerika organı Türk vergi sistemi mevzuunda bir tavsiyede bir izahatı bulunulduğunda O Amerikalının hangi çerçeve içinde düşündüğünü, hangi esas başlangıçta kendi düşüncesine temel yaparak sizin sisteminiz üzerinde mütalâa yürüttüğünü anlamak içindir.

Muhtemelen Amerikada Country'ler kendi liselerine, orta okullarına ve ilkokullarına sahiptir ve dolayısıyla sahip olarak gerekli masrafları da yapmaktadırlar. Bu bölünüş dolayısıyla şu fikir zincirine yol açar. Her Country'de yaşayan fert o country'e ne kadar ve nasıl vergi ödeyeceğini tayin eder. Daha doğrusu bu tayinler o bölgeler içinde yapılır. Ve dolayısıyla bütün eyaletler de federal bütçeye ne maksat için, ve ne miktarda ödeme yapılması lâzım geldiğini tayin eder. Amerikada Federal Hükûmete vergi ödeyen takriben 200 Milyon mükellef mevcuttur; Ve bunlar Federal hükûmete keza ortalama olarak 100 Milyon dolar ödemede bulunur. Dolayısıyla, şöyle bir sonuçlamaya varılıyor; Amerika baştan aşağı vergi mükellefi oluyor. Böylece, Amerikada devamlı olarak vergi mükellefleri ile meşgul bir atmosfer içinde vergi mükellef-

leri ile idare iç içe bulunuyor. Meselâ, aya gönderilen roketler, dış memleketlere yapılan yardımlar Liderlik rolü karşılığı olarak devlet, vatandaşlarından bir para talep ediyor. Vatandaş da ödediği bu para karşılığında «Ben vergi mükellefiyim, ben devleti ayakta tutuyorum» şeklinde bir düşünceye sahip olduğu gibi bir iftihar vesilesi haline getirebiliyor.

Amerikada ödenen vergiler mevzuunda bir fikir verebilmek üzere müşahhas bir misal verelim. Ancak, bu misali bir Amerikan ailesi üzerinde vereceğiz. Yalnız bu ailenin yaşadığı yeni eyalet veya country oluşuna göre vergi ödenmesi değişebilir. Ortalama ve takribi olarak misâl vereceğim. Bir Amerikan ailesini karı, koca ve iki çocuktan ibaret bulunduğunu ve kendilerinin satın aldıkları bir evde oturduklarını kabul edelim. (Bu satın alma hadisesi doğrudan doğruya nakden para verip alma şeklinde olabileceği gibi ipotek mukabili veya başka yerden borç almak suretiyle de olabilir.) Bu ailenin yıllık gelirinin 10 bin dolar olduğunu kabul edelim; Ve keza evi de 10 bin dolara almış olsunlar. Bideyette bu ailenin münhasıran 10 bin dolardan ibaret geliri dolayısıyla Federal hükûmete ödediği verginin ortalamasını bulmaya gayret edelim. Bu ödenen vergi Federal hükûmetin görmekte bulunduğu meselâ, Feza çalışmaları, millî müdafaâ hizmetleri ve bunlar için Amerikalı aile 10 bin dolarlık gelirden yılda bin dolarını vergi öder. Yani 1/10 ni. bir de Türkiyede mevcut olduğu gibi asgarî geçim indirimi de vardır. Federal hükûmetin gelir kaynaklarını tamamen gelir ve kurum vergileri teşkil eder. Hiç bir şekilde satış vergileri, istikraz vergileri Federal hükûmetin gelir kaynakları telâkki edilmemiştir.

Tabii Amerikan vatandaşı olan bir kişi aynı zamanda ikâmet ettiği eyaletin de vatandaşıdır. Binaenaleyh, bu eyaletin hükûmetine de vergi ödemek zorundadır. Bu vergiler eyaletten eyalete değişir. Bazı eyaletler bu ikinci vergi şeklinde yine gelir vergisi tarzında düşünmekte, bazıları satış vergilerinden bu kaynakları istisna etmekte ve meselâ satın alınan her şey için % 2 nisbetinde bir satış vergisi ödeme şeklinde ve bazılarında da gerek gelir vergileri gerek satış vergileri birlikte mütalaâ edilerek Federal (Eyalet) kaynaklarını teşkil etmektedir. Her eyaletin eyalet masraflarını karşılamak için dilediği tarzda vergiler ikame edebildiğini ve gelirini dilediği kaynaklardan alabildiğini ayrıca belirtmek isterim; bu eyalet hükûmetinin ihtiyarında olan bir husustur. Misalimizde bir Amerikan ailesi yılda ortalama olarak, içinde bulunduğu eyalete 500 dolar vergi öder. Ailenin burada 3 ncü bir kademe olarak (ailenin mutlaka country de yaşayacağı vakıasına da ilişmek lâzımdır) Bulunduğu Country'de Amerikalı ailenin ödeyeceği vergi takriben 300 dolar tutmaktadır. Bu surette vergiler sahip olduğu evin hizmetine göre hesaplanır. Fakat, bu bahsettiğimiz sahip olunan gayri menkullerden alınan vergiler mahallin büyüklüğüne, küçüklüğüne göre veyahutta özel-

liğine göre de değiştirilebilmektedir. Meselâ, New-York'da tahakkuk ettirilen Gelir (o da bir Country'dur. Masraflı büyük bir Country'dir. Özellikle arzeden bir country'dir) yalnız burada sahip olunan bir gayri menkul üzerinden hesaplanan veya ödenen vergiden ibaret değildir. Bundan başka satın alınan herhangi bir şey üzerinden ödenen vergiler de mevcuttur. Yani Amerikalı karı-koca 2 çocuklu bir aile ortalama olarak 10 bin dolar gelirinden % 10 Federal hükûmete, % 5 eyalet hükûmetine, % 3 Country İdaresine olmak üzere % 18 vergi öder.

Hatıra şöyle bir sual gelebilir. Acaba Amerikada vergiler müterakki (Gelir arttıkça artan vergi midir?) yoksa mütedenni midir, (Gelir arttıkça azalan vergiler midir?). Bunu kesinlikle ifade edemeyiz. Çünkü Amerikan vergi sistemi son derece kompleks dir. Fakat, parça parça düşünersek Federal hükûmete ödenen vergi progresiftir. Yani müterakkidir. Eyalet hükûmetine ödenen vergi satış vergilerinden ibaret olduğundan mütedennidir. Country'lerde ödenen vergiler ise müterakkidir. Kıymete göre değişeceğinden bazen müterakki ve mütedenni de olabilir.

Tabii vergi sisteminin müstakil manzarası, teşkilâtı da müstakil olarak bir kuruluşa götürmüştür; Ve eyalet vergilerini tahsil eden teşkilât bu bakımdan ayrıdır. Federal hükûmetin vergilerini tahsil teşkilâtı gene ayrıdır; Ve mahallî yani Country'nin vergilerini tahsil eden teşkilâtta ayrıdır. Country'de çalışan bir vergi memuru belediye başkanına; Kansasta eyalette vergileri toplıyan eyalet vergi memuru valiye ve Federal Hükûmette de Başkan'a bağlıdır. Fakat mahallî vergiler ile meşgul bir vergi memuru hiçbir zaman buradaki valiye bağlı değildir, ondan Emir almaz.

Soru: U.S.A. Vergi sisteminde itiraz konusu ne şekilde halledilmektedir?

Vergi İhtilâfları : Bazı vergiler vardır ki itiraz olmaz. Düşünelim ki satış vergisi o vergiyi ödmeden o eşyayı alamazsınız. Fakat Federal ve federe devletlerdeki gelir vergilerine itiraz edilebilir. Bu itirazlar önce idare içinde yapılmalıdır. Yani vergi idareleri içinde bu itirazları karşılayacak kadrolar mevcuttur. Önce o vergiyi tarh eden vergi dairesine müracaat edilir. Vergi dairesi Müdürlüğü durumunu muhabirlikler veya Avukatlar nezdinde tetkik ettirerek size bir netice verirler. Bu netice, sizi tatmin etmezse yine idare içinde ikinci bir kademeye, yani o vergi dairesinin bağlı bulunduğu bir üst kademeye müracaata sevkeder. O kademenin itiraz merciine müracaat edilir. Bu kademede de tatmin olunmazsa o vakit dava normal mahkemelerde savunulur. Ayrıca Türkiyedeki gibi bir danıştay sistemi mevcut değildir. (Yani evvelâ ilk kademe idare, bilâhare ikinci kademe normal mahkemedir.)

Şimdi, konuyu bu şekilde İdare bünyesine vergi teşkilâtının ve vergi sisteminin sokuluşundan ve idare içindeki bu teşkilâtın duru-

mundan bir başka sahaya kaydıralım; ve gerek hükümetin gerek vergi mükelleflerinin vergileme konusundaki düşüncelerine davranışlarına temas edelim.

İdare bu bahsettiğimiz bu üç kademeye pek büyük önem verir. Çünkü vergi konusu bütün hizmetlerin muhassalasıdır. Tahsil edemezseniz, alamazsanız ve hiçbir şey yapamazsınız. Binaenaleyh, Vergi alma fonksiyonu İdarenin temel fonksiyonu olarak düşünülür. Ve bu teşkilât içinde dahil edilecek kişiler de yüksek vasıf yüksek hususiyet aranır. Bu yüksek hususiyetler yüksek ödeme ile karşılanır. Dolayısı ile vergi teşkilâtına mensup kişilerin Amerikada yüksek hususiyetleri yüksek olarak karşılandığından diğer teşkilâtta çalışanlara nazaran özel bir ödemeye tabi tutulur. Bu davranış neticede mükellef üzerine de tesir icra eder. Mükellef, o kişinin yüksek vasıflı bir kimse olduğunu, devlet kadrosu içerisinde kendisine en çok itimat edilen kişi olduğunu bilir. Bu hissiyat vergi konusunda önemli bir netice doğurur. Dolayısıyla, vergi almanın kuvvetli bir kontrol teşkilâtına bağlı olduğu bilinir. Böylece, bütün beyannameler tetkik edilir, bütün beyannameleri tetkik edebilecek kadro elde bulundurulur. Neticede, vergi ödeme temayülünü bu kuvvetli kadro azaltır.

Vergileme konusunda önemle üzerinde durulan 2 ci hususiyet vergi alma hadisesinin kişilerin, vergi ödeyenlerin ihtiyacı ile olan bir işleyiş olduğudur; hiçbir zaman ferde «gel vergini öde» diye tazyik ederek iyi bir netice almak ümidine kapılmamıştır. Daima kişinin iradeli davranışı ihtiyari vergi ödeme şekli kabul edilmiştir. Bu gönüllü iştiraki sağlamak muhakkakki zor bir iş; Ve biz bu zor işi halledebilmekte propagandaya ehemmiyet veririz. Vergi ödeyenin iyi vatandaş, vergi ödemeyenin ise kötü vatandaş olduğunu telkin ederiz. Vergi ödememe halinde kişi kim olursa olsun mahkemeye gönderileceğini bilir. Hatta, Illinois valisi vergisini ödemediği için mahkemeye verilmiştir. Hapsedilmiştir. Mahkeme safhası ve hususiyet geniş bir kampanya ile bu gibi hadiseler; halk efkârına duyururlar.

Tabii sistemimiz üzerinde bu kadar lehte konuştuğuktan sonra bu sistemin hiç mi kusuru yoktur? Elbette kusuru vardır. Bizde de rüşvet alan, çalan memurlar vardır. Bizde de vergilerini ödemeyen, kaçırın mükellefler vardır. Bizde de vergi vermenin önemli bir iş, vatandaşlık borcu olduğunu kabul etmemiş kişiler vardır. Bu kompleks sistemin bir neticesi sayılmak lâzımdır. Ve iyi bir idare devamlı kontrolle devamlı islâh ile iyi neticelere götürülebilir. Bugün için Türkiye bu işi yapmaktadır. Çünkü iktisadî gelişmesinin buna bağlı olduğunu görmektedir. ve hakikaten de iktisadî kalkınmayı gerçekleştirebilmekte, vergi idaresinin islâhı birinci plânda gelen bir iş olmaktadır.

TÜRKİYE İŞ BANKASI A. Ş.DEN BİLDİRİLMİŞTİR :

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

**İktisat Fakültesi Mezunları
Cemiyeti Başkanlığı**

**Tünel, Galipdede Cad. No. 48/1
BEYOĞLU/İSTANBUL**

Bankamız Teftiş Hey'etine, Hukuk, İktisat, Siyasal Bilgiler, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İdari İlimler Fakülteleri, İktisadî ve Ticarî İlimler Akademileri (Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları), Robert Kolej Yüksek Kısmı İş İdaresi ve İktisat Bölümünden veya yabancı memleketlerdeki -Millî Eğitim Bakanlığınca tanınmış- muadillerinden mezun olanlar arasından imtihanla lüzumu kadar Müfettiş Muavini alınacaktır.

17 Ekim 1964 tarihinde başlayacak olan bu imtihanlara giriş şartlarını, imtihan programını ve konularını, imtihanlara girecek olanların Bankamıza tevdi etmeleri gereken vesikaları ve imtihanı kazanarak Bankamıza intisabedecek olanlara sağlanacak menfaatleri gösteren broşürden beş adedi ilişikte takdim edilmiştir.

İmtihana kıymetli cemiyetinizin mensupları arasından geniş ölçüde bir iştirak olmasını arzu ettiğimizden, keyfiyetin mümkünse mensuplarınıza duyurulmasına müsaadelerinizi rica eder, şimdiden teşekkürler ederiz.

Saygılarımızla,

Not: İmtihan mevzuu ve şartları hakkında bilgi almak isteyenler cemiyetimize müracaat edebilirler.

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyetinden bildirilmiştir:

1 — Cemiyet Merkezimizin açılışı, 14.9.964 Pazartesi günü saat 18 de Tünel, Galipdede Caddesi, 48. no.lu apartmanın 1 no.lu dairesindeki Merkez Binamızda verilecek kokteyl ile yapılacaktır. Dost ve üyelerimizin teşriflerini rica ederiz.

2 — Mezunlarımızdan İktisat Doktoru Cemalettin Özabacı çalıştığı bankadan istifa ederek AKBANK'A intisap etmiş ve Beyoğlu Şubesi Müdür Muavinliğine tayin olunmuştur. Kendisine yeni görevinde de başarılar dileriz.

3 — Dergimiz neşir hayatına girdiğinden beri birçok okurlarımız memnuniyetlerini bildiren mektuplar göndermektedirler. Yozgat Valisi Sayın Ferruh Güven'den aldığımız mektubu aşağıda neşrediyoruz. Kendisi ile beraber, sütunlarımızın müsaadesizliği dolayısıyla mektuplarını neşredemediğimiz diğer okurlarımıza da teşekkürlerimizi sunarız.

«Çok faydalı İktisadi konuları içerisine alan İktisat Dergisini aldım.

Kalkınma hamlesi içerisinde bulunan memleketimizde, hertürlü faaliyetler iktisadi münasebetlerle müterafik olarak mütalaâ edildiği nisbette muvaffak olunacağına inanıyorum.

Fakültenizin yetiştirdiği kıymetli iktisatçılar memleket gerçeklerine eğilerek, neşir organı vasıtasıyla umumî efkâra ilmin gerektirdiği tarzda ışık tutarlarsa aşırı derecede içtîmai fayda yaratmış olurlar.

Böyle kıymetli bir dergiyi çıkarmaya muvaffak olan İktisat Dergisi yazı topluluğuna üstün başarılar diler, derginin de devamlılığını temenni ederim.»

Ferruh GÜVEN

Yozgat Valisi

ARSLAN TUĞLA

YAPI TUĞLASI
KİREMİT
ATEŞ TUĞLASI

Fabrika : Eyüp Silâhtar Caddesi No. 148
Telefon : 21 11 32
Mağaza : Galata, Tersane Cad. No. 67
Telefon : 44 30 40

İSTANBUL

ŞAHLAN
STANDART

ÜTÜLERİ
GARANTİLİDİR

ÜTÜ
İLE BERABER
PARASIZ IZGARA verilir.
ILANCILIK

Hikmet KEYMAN

Ticari - Muzaaf

M U H A S E B E

Muhasebe Kültürünüzü olgunlaştıran eser

Maarif Yayınevleriyle, Ankarada
Berkalp, İstanbulda İlmî Mesleki
Yayınlar Merkezinde satılır

TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.

Kuruluşu : 1946

Sermayesi : 20.000.000.- Lira

Yurt içinde 60 Şube

Her türlü Banka muamelâtında

Emniyet, Sürat, Kolaylık

Dünyanın her yerinde muhabirleri vardır.

Tasarruf Mevduatında zengin para ikramiyeleri

G A R A N T İ B A N K A S I

D İ R İ K O L L . S T İ .

MUSTAFA CÜRE ve AHMET ÖNAL

DAHİLİ TİCARET

**PAMUK, HER NEVİ İPLİK, BEZ
VE MANİFATURA**

TOPTAN ve PERAKENDE

**Çakmakçılar, Tarakçılar Cad. No.
15/1 İSTANBUL**

Telgraf : DİRİCAN

Telefon : Yz. 27 16 66 - 22 56 30

**ŞAHLAN
STANDART**

**ÜTÜLERİ
GARANTİLİDİR**

**ÜTÜ
İLE BERABER**

PARASIZ IZGARA verilir.

ILANCIKLIK

3 parmağa kadar
BORU İMALÂTINA
BAŞLANMIŞTIR

Yıllık imalât kapasitesi 50.000 Ton

1964 İMALÂT PROGRAMI

STANDARD İMALÂT

Siyah, Galvanizli ve bitümlü borular. Din 2240 a göre
 $\frac{3}{8}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$, 1, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$, 2, $2\frac{1}{2}$, 3"

Sanayi boruları

13×0.9, 16×0.9, 19×0.9, 21×0.9, 25×1.32×1.20 m/m

SİPARİŞ ÜZERİNE İMALÂT

13, 16, 19, 25, 32, 38, 42, 49, 60, 76, 90 m/m çapında
0,8 ilâ 3 m/m et kalınlığında her çeşit borular.

PROFİL BORULAR

Üçgen, kare, dikdörtgen, heksagonal, oval ve sair
şekillerde borular

Fabrikalar : Pendik Temenye — Florya, Beşyol İstanbul

Büro : Salıpazarı Han Kat 8 Tel ; 44 74 27 - 44 74 26 Satış ; 44 76 03

Telgraf: BORUSAN, İstanbul

B **S** **BORU SANAYİİ**

ANONİM ŞİRKETİ İSTANBUL

**OTOMATİK ve MANYETOLU
TELEFONLARI**

Galata Nesli Han - İstanbul Tel: 44 75 54
Telg: MEKASEL İstanbul

Yeni **İŞTE!
VOLVO
TURBO DIESEL
L 47515**

**Muntazam servis
Bol yedek parça
Tediye kolaylık**

VOLVO'nun mevcut diğer modelleri :
L 46507: Nakliye ve inşaat işleri için en elverişli kamyon
L 48508: Ağır hizmet için rakipsiz kamyon
L 49509: Ağır hizmet için rakipsiz kamyon
L 48528: 3 aksız - Bogie'li" li bilhassa akaryakıt nakliyesi için ideal kamyon
L 49528: 3 aksız fevkalâde bir kamyon

Türkiye Müessesili MEHMET KAVALA
Galata Nesli Han - İstanbul Telefon: 44 75 54 Telg: LAMET - İstanbul